

dodržování změn doporučených zdravotníkem. S tím se pojí i konstatování některých autorů mezi lety 2013–2018, že adherence je součástí compliance. Opačný názor, že adherence je nadřazená termínu compliance (a perzistence), se vyskytoval v odborné literatuře dříve, a to mezi lety 2005 až 2008. Většinou autoři označují non-adherenci (bez ohledu na tvar slova) jako nedostatečnou spolupráci nemocných při léčbě, případně jako nedodržování doporučených opatření. Konkrétně jmenovali například užívání nesprávného množství léčiva nebo užívání léčiva nesprávným způsobem. Přehled vybraných definic pojmu adherence (Tab. 2) zobrazuje rozdíly v definování pojmu jednotlivými autory. Podrobný seznam všech nalezených definic se nachází v práci E. Voříškové (13).

Velmi často se v české literatuře objevoval také termín compliance, na jehož definici se autoři napříč publikacemi shodli. Jde o pojem všeobecně popisovaný jako rozsah, schopnost nebo ochota pacienta chovat se podle doporučení zdravotníka a užívat léčiva podle předepsaného rozpisu. Od pacienta obecně není vyžadována žádná další aktivní participace na léčebném programu. V tomto bodě se však s ostatními rozcházel dvé práce z roku 1999, kde autoři uváděli, že by se pacient měl na léčebném procesu aktivně podílet a spolupracovat se zdravotníkem. Některé zdroje z let 2007–2008 hodnotily compliance jako součást adherence. Od roku 2009 nicméně převažoval názor o pojmu compliance jako nadřazeném pro adherenci a perzistenci. Non-compliance (bez ohledu na formu slova) byla jednotně popisována jako nerespektování či nedodržování předepsaného lékového režimu pacientem. Ve dvou případech autoři dokonce hovořili o kompletním odmítnutí léčby pacientem.

Celkem ve 14 zdrojích docházelo k záměně pojmů adherence a compliance. Osm z nich zmiňovalo i definici těchto pojmů, která se podobala spíše definici pojmu compliance. Že se tento jev v literatuře objevuje, si uvědomovali i ostatní autoři a ve svých publikacích tuto skutečnost zmiňovali.

Druhým nejméně zastoupeným termínem v české literatuře byla perzistence. Většina autorů ji charakterizovala jako kontinuitu léčby po doporučenou dobu nebo jako schopnost pacienta správně udržovat předepsaný terapeutický režim. Non-perzistence (nezávisle na tvaru slova) byla chápána jako předčasné ukončení léčby. V některých případech byla perzistence definována jako součást compliance, nicméně nad tím, zda perzistence spadá pod pojem compliance nebo adherence, se rozcházel více autorů a literatura zde byla nejednotná.

Nejméně často používaným pojmem byla konkordance, většinou autorů shodně definována jako forma nebo stav vyjadřující vzájemný vztah zdravotníka a pacienta, který by se měl postupně rozvinout do vztahu partnerského až rovnocenného. Podle těchto autorů tedy konkordance nepopisuje, jakým způsobem by měl pacient svá léčiva užívat.

Diskuze

Na základě provedené rešerše české literatury na téma terminologie adherence k léčbě lze demonstrovat, že čeští autoři byli v používání jednotlivých termínů a definic nejednotní. Neshody se projevíly jak v morfologii jednotlivých pojmů, tak v jejich záporech, přívlastcích i definicích, ve kterých se nepodařilo nalézt shodu ani v závislosti na datu

Tab. 2. Vybrané definice pojmu (non-)adherence nalezené v české literatuře v letech 2000–2020

Pojem	Rok	Definice	Autor
A	2000	míra, do které se chování nemocného (z hlediska užívání medikace, dodržování diety nebo změny životního stylu) shoduje s radou či doporučením lékaře	Kolář (6)
A	2005	novější; aktivnější přijetí celého léčebného procesu pacientem, je zdůrazněna jeho aktivní a rozhodující role v celém procesu; vnímána také jako nadřazený termín compliance	Strojil (14)
A	2009	(Haynes, 1980) míra souznění mezi chováním pacienta, zahrnující nejen braní doporučených léků, ale i přijetí dietních návyků či určitého životního stylu, a radou lékaře	Příkryl (15)
A	2009	(citace WHO, 2003) rozsah, ve kterém se pacientovo chování (užívání léčiv, dodržování režimových opatření) shoduje s odsouhlasenými doporučeními zdravotníka, nebo s léčebnými standardy; odráží pacientovy preference a postoje a klade důraz na jeho aktivní spolurozhodování při léčbě	Vytřísalová (7)
A	2011	míra do které je pacientovo chování v souladu s doporučením terapeuta	Mohr (16)
A	2012	odráží nezbytnost aktivního zapojení nemocného, který není pouze pasivním "vykonavatelem příkazů", ale motivovaným spolupracovníkem chápajícím význam dodržování doporučení	Vrablík (17)
A	2013	rozsah, ve kterém se pacient řídí doporučeními zdravotníka nebo standardními léčebnými postupy; chápána jako synonymum compliance, nebo zahrnuje compliance i perzistenci	Ládová (18)
A	2016	vyjadřuje reálnou schopnost pacientů dodržovat instrukce lékaře a v užším slova smyslu co nejuvěrněji následovat instrukce pro dávkování léčiv; vyžaduje individuální kvalifikované rozhodnutí pacienta	Doležal (19)
A	2017	rozsah, ve kterém se chování jedince vzhledem k užívání léčiv a dodržování změn v životním stylu shoduje s doporučeními zdravotníka při aktivnějším zapojení pacienta do léčebného plánu	Dvořáčková (20)
A	2019	pojem popisující vzájemný vztah mezi lékařem a pacientem; definován jako respektování doporučeného postupu, ale i jeho aktivní přijetí a zapojení pacienta do léčby	Altschmiedová (21)
A	2019	popis stavu, zdali pacient náležitě užívá předepsanou léčbu (respektive spíš v kolika procentech denních dávek ji užít zapomněl)	Mayer (11)
A	2021	(v překladu věrnost) – je vyjádřena počtem užitých dávek léku za určité časové období (např. za měsíc)	Rosolová (10)
non-A	2008	nedostatečná spolupráce nemocných při léčbě; ta se projevuje nepravidelným užíváním ordinovaných léků nebo ukončení léčby proti radě lékaře	Tůma (22)
nonA	2011	buď pacient užívá nesprávné množství léčiva, nebo je užívá nesprávným způsobem	Ustohal (23)
nonA	2018	pozdní zahájení léčby, nezahájení léčby, nedodržování nastaveného dávkového režimu, předčasné přerušení léčby	Kobsa (24)
non-A	2019	nedodržování doporučení zdravotníků ohledně farmakoterapie, stravy a životního stylu	Vaňková (25)

A – adherence; WHO – World Health Organization